

Proloog

Zesendertig jaar heb ik op deze wereld rondgelopen zonder te weten wie Mike Bibikov en de politieke partij De Reagering waren. Ik kom pas een beetje te weten wie hij was en waar deze partij voor stond, wanneer ik eind 2006 begin met het researchen van diverse kunstenaarsbewegingen in de vroege jaren tachtig.

Kerstmis 2006 breng ik door voor de televisie bij mijn ouders. Ik kijk naar een haast oeverloze hoeveelheid videomateriaal van Rabotnik TV, een Amsterdamse kunstenaars-piratenzender die in de vroege jaren tachtig onder meer de taak op zich heeft genomen Bibikov (je mag ook 'Von Bibikov' zeggen) en zijn partijgenoten op de voet te volgen. De beelden kennen nauwelijks montage. Shots van drie minuten en langer zijn niet ongebruikelijk. Bibikov oorerend op een feestje, aangesproken door politieagenten op de Dam, Bibikov sprekend in de provisorisch ingerichte studio waar kartonnen bordes met de naam Rabotnik TV dienst doen als achtergronddecor. Ik vind het razend fascinerende televisie. Het is voor het eerst dat ik me bewust en professioneel stort op een periode die ik als kind heb meegemaakt. Het kijken ernaar leert me niet alleen iets over de geschiedenis van Nederland, maar ook iets over mijn jonge jaren. Had ik destijds door dat er figuren zoals Bibikov rondliepen in Amsterdam? *No way*. In 1982 wist ik niet meer van de hoofdstad dan dat je daar naar Artis kon, en ik had op televisie gezien hoe mensen met stenen gooiden tijdens de inhuldiging van koningin Beatrix.

De beelden transporteren me naar een 'nieuw' Amsterdam van de vroe-

ge jaren tachtig. Het is een stad die onder stroom lijkt te staan: krakersrelen beheersen de politieke discussie. Maar ook aan de scheepsdokken rond het IJ klinkt rumoer, niet van krakers maar van woedende arbeiders die hun banen verliezen nu de rederijen verkassen naar landen waar de lonen lager zijn. Een kleine extreemrechtse politieke partij genaamd de Centrum Partij timmert flink aan de weg en trekt juist dat volk dat nu op straat staat. De stegen van de binnenstad worden ondertussen bevolkt door groepen neonazi skinheads, die met name bij punkconcerten de boel verzieken. In kleine concertzaaltjes treden honderden bandjes op in alle soorten muzikale richtingen: experimenteel, elektronisch, punk, funk, freejazz.

Al die zaken die ik hierboven opsom maken de mensen in de stad nerveus. Illustratief daarvoor is hoe vaak de politie er aan te pas komt om Bibikov in toom te houden op de beelden die ik kerst 2006 bekijk. Wat ik zie is een man die helemaal opgaat in een act van door de duivel gegrepen politicus, maar feitelijk niets gevaarlijks uithaalt.

Hoe zouden we nu op zo'n man reageren? Zouden we iemand die met een speelgoedpistooltje loopt te zwaaien niet straal negeren? Of hebben we zo'n vent al gewoon in het parlement zitten?

Zelf herinner ik me de angst uit die tijd nog wel, maar dan anders. Als tiener deed ik mee aan demonstraties tegen de atoombom. Ja, ooit heb ik een halfuur 'voor dood' op het centrale marktplein van het Gelderse dorpje Wijchen gelegen, om daarmee de impact van kernwapens te demonstreren.

In 1983 reisde ik samen met mijn pa af naar Den Haag – in mijn jaszak een klein Olympus-cameraatje – om daar de tweede grote vredesdemonstratie bij te wonen (de eerste vond plaats in Amsterdam november 1981). Zij aan zij met vijfhonderdduizend andere demonstranten trokken we door de residentie. Het was de eerste keer dat ik massaal punks zag, een veel grotere groep althans dan die twintig die Wijchen rijk was.

Ik heb al eerder boeken over de vroege jaren tachtig geschreven. Deze publicatie komt net als die andere boeken voort uit een onderzoek dat ik die decembermaand in 2006 ben begonnen.

Ik koos al snel voor een Amsterdamse insteek. Als dertiger verhuisde ik eind 2001 naar deze stad, en door hier (relatief) nieuw te zijn werd het voor mij aantrekkelijk om iets van de geschiedenis van de stad te weten te komen.

Daarnaast lees ik graag auteurs als Willem Wittkampf, Simon Carmiggelt en Johnny van Doorn. Ik zocht dan ook naar verhalen waar een kleine tragiek in terug te lezen zou moeten zijn. Verhalen waarin de menselijke maat tot de juiste proporties zou worden teruggebracht. Zo kwam ik al snel uit bij kunstenaars. Mensen die grootste plannen hadden en deze afgezet tegen het tijdsbeeld probeerden te realiseren met minimale middelen. Mensen als Erik Hobijn (1956), die een hoofdrol speelt in mijn eerste boek *Stad Kunst Guerrilla (kunst, muziek, terreur '78-'81)*, gepubliceerd in 2010. Hij was iemand die destijds probeerde de punks uit te leggen dat hun gedragingen gebed waren in culturele clichés en dwangneuroses. Dit bracht hij aan de orde door ze te confronteren met hun eigen extreme gedragingen. Hobijn bouwde Paradiso daartoe tijdens een gesubsidieerd evenement om tot een fort en liet de punks dat bouwwerk verwoesten. Halverwege deze performance werd het project stilgelegd door de directie van Paradiso, die alle punks rap naar huis stuurde.

Zo iemand was ook Ivar Vičs, de hoofdpersoon in het tweede boek van mijn jaren tachtig-trilogie: *Dr. Rat, Godfather van de Nederlandse graffiti*, verschenen in 2011. Een jong verslaafde graffitikunstenaar die centraal stond in de Amsterdamse punkbeweging, hoofdrolspeler in een wereld van gekraakte pandjes waar de muren vol stonden met zijn neogotische graffiti. Ivar Vičs schiep eigenhandig de mythe van Dr. Rat maar slaagde er niet in zijn levenswijze te verbeteren. Hij overleed op 21-jarige leeftijd aan een overdosis.

Maar dit soort geschiedenissen vormden niet alleen een interessant uitgangspunt, ook boden deze verhalen me een interessante kijk op de tijdgeest. Tot begin 21ste eeuw leunt de geschiedschrijving over subculturen in de vroege jaren tachtig nog heel nadrukkelijk op de biografie van de

krakersbeweging, zoals te lezen is in verscheidene werken van auteurs als Geert Lovink, Arjen Mulder en Erik Duivenvoorden.

Ik heb de kraakbeweging zelf bewust meegemaakt, en waarschijnlijk is het ook daarom dat ik juist niet over deze kant van de jaren tachtig wilde schrijven. Want eenmaal Wijchen ontgroeid bezocht ik in 1986 voor het eerst het Nijmeegse krakersbolwerk De Grote Broek, waarvan de kelder een soort soos was (en dat anno 2012 nog steeds is, ze zitten zelfs op Facebook!).

Drie jaar lang kwam ik vrijwel wekelijks op deze plek, voornamelijk om bandjes te bekijken, maar ook om vrienden te treffen. Zijdelings volgde ik wat er zoal op politiek niveau speelde rondom dit centrum. Zo liep ik mee in een demonstratie voor het behoud van een pand genaamd De Arkstee aan de Nijmeegse Oranjesingel. Ook hoorde ik verhalen van mensen aan die mee waren geweest bij de bestorming van het Mariënburchtpand, dat tegenover De Grote Broek lag. Krakers richtten daarbij een gigantische ravage aan.

Aan het eind van die periode was ik klaar met het kraakwereldje en dat heeft diepere sporen nagelaten dan ik destijds voor mogelijk hield. Wat ik aanvankelijk fantastisch vond was de vrijheid. Maar die vrijheid ging me tegenstaan. Zo irriteerde de omgangsvormen tussen krakers me. Zat je aan de bar en bestelde je sinaasappelsap, dan vertelde je buurman je dat je nooit *Jaffa juice* mocht drinken, want dat was Israëliisch en Israel was fout (vanwege het conflict met de Palestijnen). Kreeg je een bijbaantje als serververder in een restaurant, stond er al snel een krakertje klaar die dwingend meedeelde dat deze horecagelegenheid werd gerund door een foute speculant. Dom dus om daar dan te gaan werken. Logeerde je bij bevriende punks, dan lagen daar gebruiksaanwijzingen klaar waarin werd uitgelegd hoe je de slangen van een Shell-benzinestation moest doorknippen. Niet dat je daar gehoor aan hoefde te geven, maar het voedde een idee dat er permanent gevochten moest worden tegen alles wat niet deugde. Het kraken was een lifestyle, en de offers die deze lifestyle vroeg kon ik maar moeilijk opbrengen. Dus ik dronk wel *Jaffa Juice* als ik daar zin in had, en ik ging wel bij dat restaurant werken van die foute speculant. Schijt aan al

die fundamentalisten, zo redeneerde ik, fulminerend tijdens mijn tochten door de Nijmeegse binnenstad.

Door te researchen naar een ander geluid uit die tijd – niet alleen een kraakmilieu, of extreemlinks politiekmilieu – kon ik iets nieuws vertellen over de jaren tachtig en het grootstedelijk leven. De herinneringen die door mij op schrift zijn gesteld laten bijvoorbeeld nadrukkelijk zien hoezeer de vroege jaren tachtig een tijdperk was van individualisering, mede gevoed door de economische malaise en daaruit voortvloeiende jeugdwerkeloosheid. Veel jongeren in deze geschiedenissen voelden zich aan geen enkele partij verwant, noch aan de kraakbeweging. Ze werkten nauwgezet aan de vorming van een persoonlijk ideaal. In zekere zin leidden ze een leven dat ik zelf waarschijnlijk geleid had als ik wat ouder was geweest en in Amsterdam was opgegroeid.

Daarnaast toon ik met mijn werk aan hoezeer de jaren tachtig cultureel gevoed worden door hun knappe broertje: de jaren zestig. Geen kunstenaar in 1982 die zich niet schatplichtig acht aan een voorganger uit het roemruchte tijdvak van twee decennia eerder: geen Soviet Sex zonder een Velvet Underground, geen Stad Kunst Guerrilla zonder Provo, geen Dr. Rat zonder Vaughn Bode.

Zo trof ik dus al in het beginstadium van mijn research, naast het verhaal van de Stad Kunst Guerrilla en Dr. Rat, ook dat van Mike Bibikov met zijn politieke beweging De Reagering, zittend voor het fraaie televisietoestel van mijn ouders.

Alle wegen inzake De Reagering en Bibikov leidden naar één persoon, begreep ik in de maanden daarna al snel. Die persoon heette niet Bibikov (want die was al dood – overleden in 2004) maar Don Bierman, een gewezen geschiedenisstudent, actief als freelance journalist, politicus en fotograaf, woonachtig in Amsterdam-West.

Bibikov was de voorman van De Reagering, maar het was Bierman die de partij had opgericht. En dus belde ik hem op en mailde ik hem. En belde ik hem nogmaals, en mailde hem weer. Want deze Bierman gaf zich

niet snel over aan de journalistiek, zo bleek. Pas nadat iemand een goed woordje voor me had gedaan, kwam hij over de brug. Januari 2007 spraken we af bij Café Scheltema aan de Nieuwezijds Voorburgwal.

Een kalende man met een studentikoos brilletje nam tegenover me plaats, en bestelde net als ik een uiensoep.

Bierman gaf tijdens dat gesprek meteen aan dat hij niet geïnterviewd wilde worden, wel graag een gewoon gesprek voerde maar dat hij zich weinig kon herinneren van ‘die tijd’ (wat niet helemaal waar bleek). Hij kwam ondanks zijn weigerachtige houding uitermate sympathiek over: als iemand die eigenlijk heel graag over zijn verleden sprak, maar zich voor dat enthousiasme ook een beetje leek te schamen, getuige een nerveus lachje waarmee hij de meeste getuigenissen besloot. Hij bood me – nadat hij had uitgelegd hoe weinig hij me van dienst kon zijn – een plastic zak aan met daarin een ordner van zo’n tachtig A-4’tjes: zijn memorandum van De Reagering, door hem opgeschreven in 1985, twee jaar nadat De Reagering was opgeheven.

Bierman en ik wandelden naar de Openbare Bibliotheek aan de Prinsengracht, daar mocht ik het werkstuk kopiëren. Hij vertelde onderweg over de begrafenis van Bibikov enkele jaren eerder, hoe de ouders van Dr. Rat bij die gelegenheid de doodskist naar Oost-Europees gebruik hadden besprenkeld met sterke drank.

Diezelfde avond nog begon ik te lezen. Voor me lag het hele verhaal van een jaar Reagering. Een goed verhaal, maar wel wat gedateerd. Bierman was geen Voskuil die à la *Bij nader inzien* de dagen voorbij liet strijken met allerhande minutieuze details. Eerder iemand die het verhaal zo opschreef dat je als lezer één werd met het spel dat hij en zijn vrienden hadden gespeeld. Het verhaal gaf een idee van hoe dromen werkelijkheid konden worden, van een wereld die kon veranderen als je maar de juiste kaarten in handen had. De euforie van een *role-playing game*, maar dan niet met een middeleeuwse fantasie, maar in een setting van de grauwe politieke realiteit van die dagen, en het verweer daartegen middels het vormen van een eigen ‘wereldregering’.

Het was die avond, nadat ik Bierman had ontmoet, zittend met dat pak papier in mijn handen – dat het idee ontstond om een boek over Bibikov en De Reagering te schrijven.

Biermans overdracht vormt dan ook de ruggengraat van dit boek. Ik heb zijn herinneringen aangevuld met interviews en spitwerk in de archieven van 's lands bibliotheken.

Hoe verander je je leven, en daarmee het land, en daarmee de hele wereld?

Daartoe wil ik alle tellers op dit moment even op nul zetten,

Wat was er nodig geweest om Bibikov op het pluche te hijsen?

Mike Bibikov:

‘Wij zijn het eens geworden dat wij het niet eens zijn en wij hebben besloten om niets te besluiten.’

1.

Een schaduwregering

Drie mannen zitten in een oud klaslokaal. Een plek die is getransformeerd tot woning, met een bed en een bureau als meest in het oog springende meubelstukken. Eén van de drie zet koffie. De anderen hebben plaatsgenomen bij een telefoontoestel met draaischijf en bellen met het buitenland. Ze toetsen het nummer van het Élysée in, het residentiële paleis van de Franse president, in het centrum van Parijs.

Het is juni 1981. De socialist François Mitterrand is zojuist verkozen tot president van Frankrijk.

Dat is goed nieuws.

De drie mannen willen de gelukkige graag feliciteren.

Het belsignaal gaat een paar keer over. En dan. Gekraak. Een zachte damesstem klinkt: ‘*Oui?*’

‘Euh... Ja. *Nous sommes de la Amsterdamse regering.*’

‘*Eh? Oui?*’

‘*Le président est là?*’

De hoorn gaat ineens op de haak. Er volgt een kiestoon. Even kijken ze elkaar aan. Een slok koffie. Dan opnieuw.

Dezelfde secretaresse neemt op.

‘*Madame. Nous sommes de la Amsterdamse Regering!*’

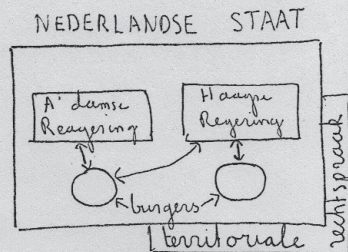
‘*Qui?*’

‘*Nous voudrions parler avec le président.*’

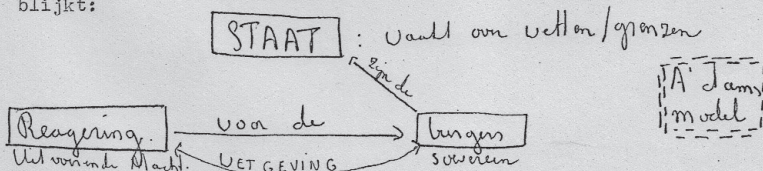
Hoorn op de haak.

Haar/ zijn status binnen het raam der Regering zal dat van onderaan zijn met enkele omschreven rechten en een lichte plicht zodat voorlopig de verweving beperkt blijft en het onderaanschap als een soort ondersteuning van ons ideaal, invoering der Vrije Constitutie waarook ter wereld, gezien kan worden. Wij zien onszelf als uitvoerende en wetgevende macht, noch begrijpen, omdat ons gezag niet aan grond gekoppeld is, dat dit alleen iets zegt over ons karakter en onze vorm en niet over onze invloed!

Met andere woorden, de Rechterlijke Machten der Nationale Staten blijven onaangetaast en onze onderdanen dienen zich uit eigen belang aan het geldende territoriaal recht te houden al komt deze vaak niet eerlijk tot stand (wet van de overmacht).
 Onderstaande tekening zal in deze enige duidelijkheid scheppen:

Zoals duidelijk is blijft er een synthese tussen de linkse groep burgers en de Haagse Regering, maar toch duidelijk mag zijn dat die band niet in een dag doorgesneden kan worden. Men wordt dus als het ware dubbel geroepen, waarbij de Amsterdamsche Regering een soort hulp-regering is waarmee men overigens in veel directer contact staat. Een karakterverschil is dat wij voor de burgers regeren en de Haagse regering over zoals uit volgende tekening blijkt:

De Amsterdamsche Regering is werkelijk een zeer milde bestuurder, waaruit alweer haar verlichte instelling blijkt. Ze eist niets van haar burgers:
 geen zin om in dienst te gaan? geen probleem;
 geen zin om belasting te betalen? geen probleem;
 geen zin om te leren? Later grote problemen.

Omdat het ambtelijk apparaat nogal wat onkosten vergt wordt wel aan de burgers een maandelijks contributie gevraagd.

‘Godnondeju, zeg!’
‘Nog een keer!’
‘Nee, laat nou man.’
‘Nog een keer!’
‘Ik bel dat mens nog een keer! De regering is zeer content met de aanstelling van collega Mitterand.’
‘Ja, en of. Laat zitten man.’

★★★

Een jaar eerder. De 20-jarige Don Bierman werkt in de kluis van een bank en telt staven goud en zilver. Een baan waarvoor hij in een keldergewelf zonder buitenlicht lange dagen maakt.

De wereld buiten is groter en boeiender dan hier, weet Bierman, een geboren Amsterdammer die is opgegroeid in een vrijzinnig kunstzinnig milieu, in de omgeving van het Oosterpark. Dit kan niet zijn toekomst zijn! Hij neemt ontslag en vraagt een uitkering aan.

Er volgt een jaar van veel nadenken. Wakker geschud door de krakersrellen trekt hij de stad in en bezoekt regelmatig het NRC-kraakpand aan de Paleisstraat, waar autonome kunstenaars in een wanordelijke omgeving performances houden onder de naam Stads Kunst Guerrilla. Ook bezoekt hij de filmavondjes van een bevriend filmmaker, Matthijs Blonk, die met een 8-millimetercamera door de stad trekt en van alles registreert, om de geschoten beelden te verwerken in een montage die hij vertoont in popzaal Melkweg als zijn *Melkwegjournaal*.

Een van de figuren die regelmatig te zien is in deze filmpjes is Mike Bibikov. Bierman kent hem niet, maar neemt de Rotterdamse dichter kort na de filmvoorstelling op een winderige doordeweekse middag waar voor de deuren van het NRC-gebouw, waar Bibikov luidkeels staat te oreren in het kader van televisieopnamen voor een Veronica-programma over punk, dichtkunst en graffiti gepresenteerd door Henk Schilperoort.

Ook Matthijs Blonk staat erbij met zijn 8-millimetercameraatje.

Bibikov – mager met lange donkerblonde krullen – schreeuwt het uit, de armen wijds uit elkaar: ‘Ge-knecht in ei-gen va-derland!’ En nogmaals, rauw als woorden die worden uitgesproken door iemand die naar het schavot wordt afgevoerd: ‘Geknécht in eigen Koninkrijk!’

Bierman beschouwt zichzelf dan nog als een observator pur sang. Maar hoezeer hij ook aan de zijlijn staat; er is vrijwel direct sprake van een ‘omarming van een fenomeen’, zoals hij het later zal uitdrukken. Hij is getroffen door het charisma, de stijl en de inhoud van Bibikov. Hij doet navraag en krijgt te horen dat het hier gaat om een legendarische oud-reclamemaker, die op de een of andere manier in de artistieke undergroundscene van Amsterdam is beland. Hij heet eigenlijk *Mike von Bibikow*, maar iedereen mag zijn naam spellen zoals hij wil.

Dit is vooral iemand die ogenschijnlijk geheel verlost van enige gêne kan declameren dat het lieve lust is.

Enkele weken later registreert Bierman de Rotterdammer opnieuw. Plaats van handeling is een verkiezingsmarkt op het Spui, waar diverse politieke partijen hun stalletjes hebben opgesteld. Bibikov walst er fulmineerend door, zwaaiend met een speelgoedpistool, met opnieuw een televisiecamera in zijn kielzog.

Er hangt onmiskenbaar een sfeer van politiek verzet om Bibikov heen, alsof hij alles en iedereen aanwezig op de verkiezingsmarkt tot de orde wil roepen en wakker wil schudden, zo ziet Bierman. Hij neemt ook waar hoe de act steeds weer reacties uitlokt. Mensen gaan voor Bibikov staan, ze schreeuwen terug. Ook de politie is nooit ver weg.

Bierman denkt gedurende deze weken diep na over de manier waarop Bibikov zich manifesteert met zijn breed geëtaleerde verzet tegen het land, tegen de regering en tegen de gemeente Amsterdam. Voor de buitenstaander is het niet meer dan geschreeuw, zo analyseert de jonge werkeloze. Wie beter luistert – zoals hij zelf – hoort maatschappelijke wanhoop en poëzie een verbond aan gaan.

Zoiets zou Bierman ook wel willen. Er is namelijk genoeg in deze maatschappij waar hij kwaad over is. Hij heeft een bloedhekel gekregen aan

Oprichting De Reagering voor het Paleis op de Dam, juni 1981. Foto: Frank Oorthuys

de stadspolitici die werken aan hun Stopera-plannen, en daarmee waarschijnlijk een prachtige locatie als het Waterlooplein om zeep gaan helpen. Hij is het zat om uitkering te trekken, en tegelijkertijd een anonieme stadsbewoner te zijn. Sterker nog: hij zou zijn overheidsgeld wáár willen maken en het niet enkel willen opsouperen als een oude van dage in een verzorgingstehuis.

Om een lang verhaal kort te maken: hij zou ook wel politiek willen bedrijven zoals Bibikov dat doet. Dat is dus niet de echte politiek, maar dat je van je laat horen op de meest directe manier mogelijk.

Natuurlijk zou hij het heel anders aanpakken dan Bibikov. Bibikov is slechts een kiempje in Biermans gedachtenwereld. Zijn eigen ideeën gaan een andere richting op dan enkel het uiten van persoonlijke politiek middels een straatperformance.

Bierman volgt een thuiscursus Geschiedenis. Wat hij daarvan oppikt is dat het staatsrecht hem enorm raakt. Je hoort het terug in de leuzen van de krakers die onophoudelijk met de politie en politiek in de clinch liggen en dan schreeuwen: 'Jullie rechtsorde is de onze niet.'

Maar je leest er ook dagelijks over in de krant. Neem de manier waarop Nederland zich dient neer te leggen bij de plannen van Amerikaanse politici om kernwapens te plaatsen in West-Europa. Kan Nederland eigenlijk wel beslissingen nemen onafhankelijk van de Verenigde Staten? Wat staat daarover in de wet?

Met vrienden praat hij over dezelfde onderwerpen nachtenlang door in een pand aan de Prinsengracht dat bewoond wordt door Frank Oorthuys, de zoon van de bekende fotograaf Cas Oorthuys, in wiens atelier ze vaak plaatsnemen, te midden van oude grofkorrelige Hasselbladfoto's van boeren, arbeiders en oorlogsslachtoffers. Het werk van deze legendarische verzetsfotograaf, gestorven in 1975, geeft de besprekingen automatisch een serieus tintje.

Op een avond, zittende in het atelier, raakt Bierman met zijn vriend Rein Jansma in gesprek over het geboorterecht, een deelonderwerp van het staatsrecht. Wat zijn de basisvoorwaarden die je als Nederlands kind meekrijgt bij je geboorte? vraagt Bierman zich hardop af. Goed, je mag stemmen. Je mag een partij aanwijzen die jij goed vindt. Dan houdt het wel zo'n beetje op.

Nee, dat geboorterecht stelt eigenlijk geen donder voor. Wat moet je nou eigenlijk met dat kleine groepje partijen waar je op kunt stemmen als je eenmaal volwassen bent? blaast Bierman. Geen van de partijen die vertegenwoordigd zijn in de Tweede Kamer draagt zijn ideeën of idealen uit. Soms hebben partijen goede plannen, maar dan zijn het daarbinnen vaak de verkeerde mensen die aan de touwtjes trekken.

Jansma valt hem onmiddellijk bij, nippend aan zijn pijpje pils. Hij foetert dat je eigenlijk verdomde weinig manieren hebt om je leven zelf vorm te geven. Wil je regeren over je bestaan, dan staat de mogelijkheid om zelf de voorwaarden daarvoor in te richten in de weg. Je zou eigenlijk zelf een eigen staatsvorm moeten kunnen kiezen, betoogt Jansma.

De Reagering presenteert zich, juni 1981. Foto: Frank Oorthuys

‘Goed plan!’ antwoordt Bierman. ‘Je zou niet alleen een geboorterecht moeten hebben, maar ook een recht om zelf verkiezingen uit te schrijven.’

Dit gesprek is het begin van een wild politiek plan dat in de maanden die volgen uitgewerkt zal worden.

Rein Jansma vertelt: ‘Rond 1981 kwam ik veel bij Frank Oorthuys over de vloer, die woonde in een fantastisch huis met een glazen dakatelier. Ik kende Frank via mijn vader. Cas Oorthuys en mijn vader hadden allebei deel uitgemaakt van het verzet in de Tweede Wereldoorlog.’

Jansma is in die tijd een keurige, bijna brave middelbare scholier. Iemand die zich wars weet van krakersdemonstraties of andere vormen van protest waarvan Amsterdam de laatste jaren vergeven is. Hij bevindt zich op een tweespalt in zijn studiekeuze nu hij het vwo heeft afgerond. Hij kan de architectuurkant op, door naar de Technische Hogeschool in Delft te gaan, maar dat vindt hij eigenlijk te makkelijk. Ook een biologiestudie trekt hem.

‘Ik was hevig gefascineerd door de verhalen van Dick Hillenius, een bioloog die ik kende uit mijn jeugd. Een van zijn theses vormde de vaststelling dat wij als mens niet precies weten wat het leven is. Dat weten we overigens nog steeds niet. Die pregnante vraag werd vanuit diverse takken van wetenschap bestudeerd, waaronder de biologie. Ik las er alles over wat ik maar in mijn handen kreeg.’

Al pratende met Bierman verbinden en vullen de twee elkaars kennis aan en pleiten voor een samenleving waar je het recht krijgt om verkiezingen uit te schrijven. Jansma: ‘Samenlevingsvormen bestaan bij de gratie van het idee dat je samen met anderen een sociale structuur ontwikkelt. Als je drie mensen vindt die op jou willen stemmen, die jou willen steunen als hun vertegenwoordiger, dan heb je ook het recht om een verkiezing uit te schrijven, waar dan ook ter wereld. Je kunt het los maken van de plaats waar je woont. En je kunt een stem ook bepalen per thema. In een democratie als Nederland stem je voor een heleboel dingen tegelij-

kertijd. Maar je kunt ook per thema verkiezingen laten uitschrijven, en in dat geval zou je bij iedere verkiezing op iemand anders kunnen stemmen, hetgeen je misschien veel meer ruimte geeft je opinie te vormen en te ventileren. Stel, je bent tegen autobelasting, maar voor verhoging van de bijstand. Dan zou je toch eigenlijk liberaal én sociaal moeten kunnen stemmen?’

Jansma leest ook veel over kunstmatige intelligentie. Dat is een theorieënleer waarmee wetenschappers kunnen aantonen dat er binnen mathematische systemen veel zaken bestaan die waar zijn, zonder dat je ze kunt bewijzen met datzelfde gedachtegoed. Jansma: ‘Ook voor het idee van de democratie gaat die vlieger op: nog nooit is er met democratische middelen een democratie afgedwongen. Er waren altijd oorlogen, of bloederige revoluties nodig voordat er een democratische grondwet kon worden vastgelegd. Dat maakt van de democratie een wankel, moeilijk te definiëren idee. Ik legde Bierman dat uit, en hij was het met me eens.’

Het krat met pilsjes raakt al snel leeg die avond. En het is gastheer Frank Oorthuys, de rustigste van het stel, die te midden van de steeds hoger oploaiende discussie vervolgens de naam ‘De Reagering’ bedenkt voor de beweging die zij allen hier met elkaar zouden moeten beginnen, gebaseerd op het idee dat je vrij bent te leven in een samenleving die je zelf hebt gekozen.

Jansma: ‘Bierman en ik genoten van dergelijke theoretische bespiegelingen. Ikzelf zag het aanvankelijk gewoon als een gespreksonderwerp, meer niet. Wat schetste echter mijn verbazing toen Bierman bij een volgende bijeenkomst, een paar dagen later, het regeringsplan daadwerkelijk wilde gaan uitvoeren, en ook zijn gedachten daaromtrent op papier had gezet. Vanaf dat moment, vanaf de dag dat Bierman zijn papieren mee nam en daar pontificaal uit voor begon te dragen, alsof hij een soort Pontius Pilatus was, of een Thorbecke die de grondwet voorlas, vormden de gesprekken en discussies over dit onderwerp een soort eindeloos theaterstuk, het theaterstuk van De Reagering.’

Foto: Frank Oorthuys

Frank Oorthuys over diezelfde eerste Reageringsdagen: ‘Bierman was een vreemde eend in de bijt. Ik ontmoette hem al in 1979 – twee jaar voordat we de politiek in zouden gaan. Zo bezochten we No Name, de punkclub op de hoek van de Paleisstraat en de Nieuwezijds Voorburgwal. Daar stonden we, als relatief nette mannen, tussen de punks in een echte rauwe punk *hang-out*. Bierman droeg zelfs een colbert. We vroegen ons beiden af wat we eigenlijk te zoeken hadden in dat hol maar bleven toch staan.’

Bierman en Oorthuys komen uit hetzelfde milieu. Hun vaders waren kunstenaar van beroep, en zijn jong gestorven. Daarnaast woont zowel Oorthuys als Bierman in het pand dat hun vaders hen hebben nagelaten, inclusief het atelier dat daarbij hoort (Bierman bivakkeert in een oud schoolgebouw in Amsterdam-West, waar de werken van zijn vader nog op de ezel staan). Oorthuys is geboren op het Waterlooplein, in de oude Jo-

denbuurt. Daar woont hij in de vroege jaren zestig met zijn ouders, in een wijk die haveloos is achtergelaten sinds de oorlog.

Oorthuys: 'Er is een film van Adriaan Ditvoorst uit de late jaren zestig waar een shot in zit dat genomen is vanuit het huis van mijn ouders. Je ziet die schots en scheve huisjes, en de vervuilde arm van de Amstel.'

Rond 1980 staat er aan datzelfde Waterlooplein aan de kant waar ooit huizen stonden alleen nog een oud gekraakt fabrieksgebouw, het Cemsto, en daarnaast hebben hippies en punks het terrein bezet met hun Anti City Circus, een nomadenkampje. Oorthuys: 'Toen ik van school kwam, kort voor De Reagering, heb ik daar zelf ook gewoond, in een hut, ongeveer op de plek waar ik zelf was opgegroeid. Ik fotografeerde in die tijd van alles. Zo legde ik de Prins Hendrikkade-rellen in 1980 vast. En al vóór De Reagering had ik activistische dingen gedaan. Zo organiseerde ik op het Montessori Lyceum een zitdemonstratie tegen de neutronenbom. Het lukte me toen om alle klassen naar buiten te laten gaan, tijdens de officiële lessen, waarna we met zijn allen op het schoolplein plaatsnamen.'

Oorthuys blijft als schoolverlater in het ouderlijk huis wonen. 'Of ik echt dezelfde kant als mijn vader op wilde wist ik nog niet. Maar ik was wel door hem geïnspireerd, als kleine jongen ging ik al met hem mee naar demonstraties en stakingen en dan mocht ik de rolletjes verwisselen. Mijn vader gebruikte enorm veel rolletjes. Hij was een ongeduldige man.'

Het zijn dus Bierman, Oorthuys en Jansma die De Reagering opzetten. Wie zijn de andere Reageerders van het eerste uur? Er is Hildo Krop, die later in zijn leven fysicus zal worden, en enige tijd aspiraties koestert om astronaut te worden. Oorthuys noemt hem een ruige jongen die overal voor te vinden was. Een andere Reageerder van het eerste uur is Nick Oosterbaan, die juist helemaal niet ruig of stoer is, eerder kwetsbaar en *nerdy*, en samenwoont met vrouw en kind op een flatje in de Bijlmer.

Tijdens een van die eerste Reageringsavonden komt ook Ivar Vičs, alias Dr. Rat, langs gewipt.

Oorthuys: 'Dat was een oud maatje van me, ik kende hem nog van de middelbare school. We hadden samen op het Spinoza Lyceum gezeten, en

Foto: Frank Oorthuys

waren allebei van school afgetrapt. Wij twee, en nog een paar anderen, mochten daar niet meer terug komen. Dat had onder andere met blowen en dealen te maken, wat we al op jonge, puberale leeftijd deden, in enorme mate zelfs. Ik ben toen naar het Montessori Lyceum gegaan, waar Hildo Krop ook op zat. Maar goed, laten we de aanwezigheid van Dr. Rat bij de eerste Reageringsvergaderingen niet overdrijven. Ik herinner me dat hij erbij is geweest, maar ik denk eerlijk gezegd enkel om een fles whisky mee te pikken. Hij was in mijn optiek vooral een *loner*.’

★★★

Zo wordt De Reagering geboren. Een soort onderzoek naar een andere sociale structuur, aan de hand van discussies en toneelspelletjes, waarna de

ideeën die daar uit opborrelen door aanwezigen zoals Bierman op papier worden gezet.

Ook besluiten ze dat het belangrijk is dat ze een stichting oprichten, om een administratieve basis te hebben. Bierman vraagt daarvoor de benodigde informatie op en opent een rekening waar geïnteresseerden kunnen storten voor ministeriële onkosten. Hij loopt naar het bankloket van een AMRO-filiaal en zegt: 'Ik wil een rekening openen voor de Amsterdamse regering.'

De mannen verzamelen zich op 4 juni 1981 op de Dam, waarna ze voor hun eerste officiële kabinetsvergadering het Paleis op de Dam binnenvandelen, om daar in een van de openbare vergaderruimtes een fotosessie te houden, en de beginselen te ondertekenen. De plek is strategisch gekozen. Juist dit paleis vertegenwoordigt de verwording van de Nederlandse maatschappij. Ooit was het een gemeentehuis, een plek waar de burgerij samenstroomde voor het openbare debat. Anno 1981 is het een deels afgesloten koninklijk paleis. Dat moet anders kunnen, en daar zou De Reagering een rol bij kunnen spelen.

Bijna allemaal – Don Bierman, Rein Jansma, Frank Oosterhuys, en de nieuwe namen: Hildo Krop, Nicky Oosterbaan – hebben ze keurige colberts aangetrokken om het serieuze politieke karakter van de bijeenkomst te benadrukken. Alleen een andere nieuweling, Klaas Vermeer, verschijnt per ongeluk in een nogal normale ruitjesblouse en spijkerbroek. Hij zal dat bij volgende bijeenkomsten recht zetten door vanaf dat moment steevast in een militair tenue te verschijnen.

Ter plekke, zittend in het Paleis te midden van beambten die de mannen verwonderd bekijken, verdelen de aanwezigen onderling de ministersposten. Ze bezegelen de bijeenkomst met de drie belangrijkste partijpunten: De Reagering kent geen belangen, heeft geen standpunten, en neemt geen enkele verantwoordelijkheid.

In dezelfde week bezoeken de Reageerders een partijcongres van de PVDA in Paradiso, daar gehouden ten behoeve van de landelijke verkiezingen, dat voorjaar. Bierman en consorten zijn nog niet binnen of ze ontwaren een radioploeg van de VARA, en presentator Felix Meurders. Ze stap-

pen op het radioteam af en presenteren zich als vertegenwoordigers van De Reagering, een nieuw gevormde Nederlandse regering, die haar basis heeft in Amsterdam.

Meurders hoort de mannen kort aan, en neemt dan contact op met Hilversum. 'Zeg ik heb hier een stel mafketels, die moeten we even in de uitzending gooien.' En zo geschiedt: op die avond maakt een bescheiden schare Hilversum 1-radioluisteraars kennis met het jonge stemgeluid van Don Bierman en Rein Jansma, die vertellen over het geboorterecht dat zij menen te hebben op het vormen van een eigen regering.

'Men kan wel roepen dat iedereen vrij kiesrecht heeft, maar de democratie is pas volmaakt als ook dat andere wezenlijke geboorterecht tot uiting komt: men moet vrij kunnen zijn zelf verkiezingen uit te schrijven, zelf te regeren.'

In de weken die volgen werkt Bierman verder aan het vervolg van zijn eerste schotschrift. Want ja, wat en waarom moet er geregeerd worden? Weet hij wel genoeg van politiek? Hij koopt bij Atheneum Boekhandel nog wat extra kennis. Twee Prisma-pockets: *De Staatsinrichting; wat u ervan moet weten* van Drs. W.F.P. Boshouwers en *Het Sociaal Contract* van Jean-Jacques Rousseau. Hij stelt zichzelf onder meer de vraag: wat is eigenlijk de bestaansgrond van de Nederlandse staat en regering, behalve haar historie?

A van Aanval (op Den Haag)

Legitimiteitskwestie.

Ik vecht de legitimiteit van Den Haag om te regeren over hen die dat niet willen aan. Den Haag kan zich beroepen op een historisch gegroeide situatie. Ik beroep me op zeer redelijke stellingen en uitspraken van Rousseau, met name de volgende drie: 'Wil een willekeurige regering een rechtsgrond hebben, dan zou dus bij iedere generatie het volk de vrijheid moeten hebben, haar te erkennen of te verwerpen.'

Is dit zo in Nederland? Nee, het is niet zo!

‘Alvorens de daad te onderzoeken waardoor een volk een koning kiest zou het goed zijn de daad te onderzoeken, waardoor een volk een volk is. Want deze daad gaat noodzakelijkerwijs aan de andere vooraf en is de ware grondslag voor de samenleving. Immers, als er geen voorafgaande overeenkomst was, waarom zou men dan – tenzij bij eenstemmige keuze – de minderheid verplicht maken zich te onderwerpen aan de meerderheid en waar zouden honderd die een heer willen het recht vandaan halen om te stemmen voor tien die er geen willen? De wet van de meerderheid van stemmen is zelf een instelling die op overeenkomst berust en tenminste één keer eenstemmigheid veronderstelt.’

Gebeurde dit ooit in Nederland? Nee, nooit!

‘Ik sluit met u een overeenkomst, geheel te uwen laste en geheel tot mijn voordeel, die ik zal nakomen voor zover dat mij goed uitkomt en die gij zult nakomen voor zover het mij goed uitkomt.’

‘Dat is, wat er in Nederland gebeurt!’

Conclusie: de koning (Den Haag / De Regering) kan niet de koning zijn van een volk (het Nederlandse volk) dat er niet is.

Opmerking: ik zou nooit de behoefte hebben gevoeld de legitimiteit van Den Haag aan te vechten als ze zich behoorlijk van haar taak gekweten zou hebben, de grieven gehoord, de problemen opgelost. Boontje komt om z'n loontje.

B van Botsing (met Den Haag).

Machtswestie.

Probleem: Den Haag heeft geen bestaansrecht, maar zij bestaat. De Amsterdamse Regering heeft wel legitimiteit (zoals we direct zullen zien) maar geen macht – Den Haag heeft geen legitimiteit (tenminste als men Rousseau volgt en niet Burke), maar wel macht.

Vanwege de enorme invloed die Den Haag over haar (contractueel niet bestaande) volk heeft is het voorlopig niet verstandig deze macht openlijk te bevechten.

Oplossing: de burgers van de staat door De Reagering bestuurd houden praktisch gezien voorlopig een dubbelburgerschap, terwijl theoretisch gezien hun loyaliteit aan het Reageringsbestel buiten kijf staat.

Voorts moet De Reagering zo min mogelijk beslissingen nemen, die tot sterke externe effecten leiden (for the time being). Haar taak moet in de eerste plaats Grensaftastend zijn.

Kwestie onzer legitimiteit.

Kwestie onzer vorm en inhoud.

Ervan uitgaand dat het noch mogelijk noch wenselijk is in het huidige wereldbestel (fysiek en mentaal) onszelf te besturen moet een werkbare en legitieme variant worden gecreëerd, beter dan Den Haag, waarin eventuele contractanten zich kunnen vinden.

C. Legitimiteit:

De initiatiefgroep (of aangewezenen) ontwerpt een Overeenkomst, die unaniem conceptueel goedgekeurd dient te worden door de deelhebbenden. De goedgekeurde Overeenkomst kan worden aangegaan door bovennoemde deelhebbenden. Met deze daad hebben zij het Volk (henzelf) in het leven geroepen. Anderen kunnen natuurlijk later tot de Overeenkomst toetreden. De nazaten der contractanten zullen bij het bereiken van de volwassenheid moeten kunnen kiezen, tot de Overeenkomst toe te treden of niet.

Het aldus gevormde Volk geeft de Staatsinrichting (ontworpen door de initiatiefgroep of aangewezenen) na unanieme conceptuele goedkeuring aan Zichzelf. Op basis van de overeengekomen Staatsinrichting kan De Reagering regeren over de leden der Overeenkomst.

Vorm en inhoud:

De goedgekeurde en aangegane concepten van Overeenkomst en Staatsinrichting kunnen we noemen: 'De Vrije Constitutie'. Volgens mij moet de Overeenkomst toegankelijk zijn voor allen (meerderjarig), waar ze ook wonen (op Aarde). Toetreding uiteraard volgens de regels van Overeenkomst en Staatsinrichting. De Overeenkomst heeft dus kracht voor mensen wereldwijd en is niet aan een stukje territoir gebonden.

De Staatsinrichting moet vorm, inhoud, doel en middelen der Staatsinstellingen beschrijven.

De Staatsinrichting moet essentieel afwijken van de Nederlandse. Ik stel voor: De Staat is een staat van Mensen, niet van Grondgebied. De Regering (Reagering) wordt rechtstreeks gekozen door het Volk. Zij kan tussentijds worden teruggeroepen indien zij Haar Taak niet naar behoren vervult.

De Reagering regeert over Mensen, niet over Grondgebied. Het Volk geeft de Wetten (aan Zichzelf), ook al ligt het initiatief bij De Reagering (het Kabinet).

De Reagering is effectief op basis van het Vertrouwen dat zij geniet, vanwege haar idoneitas (Geschiktheid).

Deel concepttekst voor een Vrije Constitutie door Bierman juni 1981 opgesteld

★★★

Echt tevreden is Bierman dan nog niet. Maar het is belangrijk dat er iets op papier staat. Hij leest zijn teksten bij eerstvolgende bijeenkomsten met veel verve voor aan de andere ministers, die voor de zoveelste maal verwonderd opkijken van zoveel ijver.

Niet lang daarna loopt Bierman Bibikov weer tegen het lijf, in Schaft-huys Royaal van Peter Giele, een plek midden in de stad waar kunstenaars

elkaar dagelijks treffen, te midden van punks en zwervers, waar het barpersoneel naast drank boterhammen en melk serveren, zolang de voorraad strekt. De man kennen is iets anders dan hem in de stad voorbij te zien razen, zo leert hij. Een Bibikov in normale doen blijkt een rustige, zelfs beschouwende, gesprekspartner.

Het is een ontmoeting die gelegen komt. Bibikov zou wellicht kunnen bijdragen aan de kabinetsbijeenkomsten van De Reagering. Bierman neemt samen met de Rotterdammer plaats aan een tafel, bestelt voor hen beiden een koffie – die Bibikov consumeert met een biertje erbij – en vertelt hem over De Reagering. Bibikov hoort het zwijgend aan, plukkend aan zijn lange sjaal, die hij binnen omhoudt, nerveus trekkend aan een filtersigaret. Zou Bibikov willen meedoen met het Reageringskabinet? Zou een ministerspost wat voor hem zijn? Zouden zijn teksten en ideeën niet naadloos aansluiten bij een dergelijke groepering? Bibikov antwoordt ineens hard: ‘Zelf regeren! Ja, dat lijkt me wel wat! Dat is precies wat ik al tien jaar roep! Zelf regeren. Don! Dat is een fantastisch concept.’

Ook Peter Giele zit aan tafel en raakt enthousiast. Hij filosofeert, nippend aan een flesje chocolademelk, dat het een geweldig idee zou zijn om Bibikov als spreekstalmeester op een heftruck neer te zetten en zo met hem door de stad te rijden. Giele, een kunstenaar met gevoel voor show en theater, verzint aan de lopende band dergelijke acts. Bibikov staart hem glimlachend aan, bijna bedeesd door de enthousiaste manier waarop zijn act hier wordt gekoppeld aan nieuwe gedachten.

Bierman bedenkt ter plekke een eigen rol voor Bibikov, hij zou met zijn reclameachtergrond uitermate geschikt zijn om het publiciteitsbeleid van De Reagering te ondersteunen.

Bibikov roept diezelfde middag nog een staatsgreep te willen plegen, maar maakt desondanks een serieuze en geïnteresseerde indruk. Hij belooft Don naar de eerste echte Reageringsvergadering te komen. Hij voelt wel wat voor een ministerspost. ‘En over die heftruck moeten we het nog eens een keer hebben, Peter,’ besluit hij het gesprek, waarna hij zijn overjas aantrekt, en het café uitbeent.